

Michał NOWICKI

DOI 10.14746/ssp.2025.1.7

Uniwersytet Wrocławski

 <https://orcid.org/0000-0002-2930-8469>

Perspektywy realizacji koncepcji global governance w obliczu wojny na Ukrainie

Streszczenie: Idea global governance powstała w latach 90. XX wieku jako próba transformacji ładu międzynarodowego zgodnie z wymogami globalizacji i problemów globalnych, które się uwidoczniły. Niniejszy artykuł rozważa, czy w obliczu trwającej na Ukrainie wojny, idea ta ma jeszcze rację bytu. Autor stawia hipotezę, że rosyjska agresja z lutego 2022 roku definitywnie zakończyła okres, w którym można było mówić o próbach realizacji tej idei. W artykule przeanalizowana jest istota i dotychczasowe próby realizacji koncepcji globalnego zarządzania, jak również opisane są wydarzenia związane z konfliktem rosyjsko-ukraińskim. Przeprowadzona analiza wyraźnie wskazuje, że w trzeciej dekadzie XXI wieku globalna współpraca wokół problemów takich jak zmiany klimatyczne czy dysproporcje w rozwoju gospodarczym między państwami, została zepchnięta na dalszy plan wobec powrotu zimnowojennej retoryki i konfliktu na linii Zachód i Rosja. Metody wykorzystane przez autora to analiza i krytyka piśmiennictwa naukowego i metoda opisowa.

Słowa kluczowe: globalne zarządzanie, ład międzynarodowy, wojna rosyjsko-ukraińska

Wstęp

Gdy w 1992 roku James N. Rosenau i Ernst-Otto Czempiel wydali *Governance without governance. Order and Chage in World Politics* proces globalizacji był w rozkwicie, a perspektywy budowania nowego, globalnego ładu, jeśli nawet nie były bardzo optymistyczne, to dawały nadzieję. Trzydzieści lat później, w lutym 2022 roku Rosja dokonuje pełnoskalowej agresji na Ukrainę, stawiając symboliczną „kropkę nad i” w trwającym od 2014 roku konflikcie, nie tylko ze swoim zachodnim sąsiadem, ale również światem zachodu, jako całością. Czy tak jak

Artykuł udostępniany jest na licencji Creative Commons – CC-BY-SA 4.0 – uznanie autorstwa, użycie niekomercyjne, na tych samych warunkach.

publikację wyżej wymienionej książki uznać można za narodziny idei globalnego zarządzania (global governance), tak wspomniany akt agresji należy uznać za koniec realnych szans na jej ziszczenie? Niniejszy artykuł stawia taką właśnie hipotezę: W obliczu rosyjskiej agresji na Ukrainę, dalsze próby realizacji koncepcji global governance są niemożliwe i skazane na porażkę. Aby zweryfikować prawdziwość tego twierdzenia autor dokonuje opisu głównych założeń teoretycznych koncepcji global governance oraz krótkiego przeglądu prób realizacji tej idei w praktyce, po czym zestawia je ze zmianami, jakie wywołała wojna na Ukrainie. W pracy wykorzystana jest metoda analizy i krytyki piśmiennictwa naukowego i metoda opisowa.

Główne założenia koncepcji global governance

U swoich podstaw teoretycznych koncepcja globalnego zarządzania miała być odpowiedzią na zmiany, jakie w ładzie międzynarodowym spowodował proces globalizacji. Istotę ładu międzynarodowego trafnie opisał Malendowski: „współczesne stosunki międzynarodowe utrzymywane są w zróżnicowanej postaci związków ekonomicznych, politycznych, kulturalnych, ideologicznych, prawnych, dyplomatycznych i militarnych. Są to stosunki wzajemne między poszczególnymi państwami i narodami oraz systemami państw i organizacji międzynarodowych. Obejmują całokształt typów, rodzajów dziedzin i fonu stosunków występujących w życiu międzynarodowym. Ich znaczenie ustawicznie rośnie z uwagi na rozwijające się procesy internacjonalizacji współżycia międzynarodowego i globalizacji stosunków międzynarodowych” (Malendowski, 1992, s. 5). Wychodząc z założenia, że era ładu westfalskiego dobiega końca i sprawczość państw narodowych na arenie globalnej maleje, idea global governance koncentruje się na budowie platformy zrzeszającej różnych aktorów globalnych, którzy, poprzez kooperację, mieliby sprawniej, niż państwa samodzielnie, zaadresować główne problemy globalne. Za początek nurtu badań w tym obszarze uważa się wspomnianą we wstępie pozycję autorstwa Rosenau’a i Czempieła oraz raport *Our global neighborhood* wydany przez Commission on Global Governance działającą przy ONZ (Rosenau, Czempiel, 1992; Commission on Global Governance, 1995). Oba źródła pochodzą z początku lat 90. XX wieku. Od tego czasu rozwijały się badania nad globalnym zarządzaniem w różnych aspektach. Bardzo silny był nurt global enviro-

mental governance, gdyż na przełomie wieków to problemy klimatyczne wyszły na pierwszy plan, jako najbardziej istotny problem globalny (Najam, Papa, Taiyab, 2006). Oprócz tego rozwijało się global economic governance, w ramach którego wyraźnie widoczna była zmiana układu sił z triady USA–UE–Japonia na system bardziej policentryczny, z dwoma aktorami, którzy wyraźnie się wyróżniają, tj. USA i Chiny, przy jednoczesnym wzmocnieniu roli państw rozwijających się, takich jak Indie, Brazylia (które wraz z Rosją i Chinami sformułowały BRIC) czy Azji Południowo-Wschodniej, zintegrowanej w ramach ASEAN. Jeśli zaś chodzi o katalog problemów, na które odpowiedzią miało być globalne zarządzanie, niewiele się on zmienił przez ostatnie trzydzieści lat. Oprócz wspomnianych wyżej zmian klimatycznych i globalnego ocieplenia, to problem dysproporcji rozwojowych i państw najsłabiej rozwiniętych gospodarczo (LDC), kwestia globalnych kryzysów gospodarczych i ich zapobiegania. Do wyzwań, które nasiliły się w ostatnich latach, zaliczyć należy problemy związane z migracjami, choć można argumentować, że są one w dużej mierze pochodną nierozwiązanych problemów z klimatem czy dysproporcjami rozwojowymi między państwami globalnego Południa i Północy (Finkelstein, 1995, s. 368; Nowicki, 2013, s. 235–236; Nowicki, 2018, s. 288–298).

W literaturze, szczególnie wśród polskich autorów, obecne jest także inne rozumienie global governance. W jego centrum są organizacje i instytucje, które już funkcjonują na arenie międzynarodowej. To spojrzenie koncentruje się na globalnym zarządzaniu jako faktycznym procesie a nie idei mającej doprowadzić do poważnych zmian w funkcjonowaniu porządku globalnego. Z tej perspektywy, która będzie istotna dla analizy podjętej w niniejszym artykule, centralną organizacją w obszarze global governance jest Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ). Owa wiodąca rola wynika wprost ze specyfiki ONZ. Z jednej strony jest to organizacja o największym globalnym zasięgu, zrzeszająca niemal wszystkie państwa globu, z drugiej zaś, w osi jej zainteresowań jest pełne spektrum problemów: od utrzymania pokoju i samostanowienia narodów, przez kwestie praw człowieka, ochrony dóbr kultury, po kwestie gospodarcze i środowiskowe. Gdyby nie, wielokrotnie podnoszona w literaturze, niedołność ONZ w wypełnianiu swoich misji, można by ją uznać, samą w sobie, za organ realizujący ideę globalnego zarządzania (Medhat, 2020). Oprócz Organizacji Narodów Zjednoczonych mamy szereg innych instytucji i organizacji, które odgrywają istotną rolę. Wiele z nich ma genezę w tym samym okresie historycznym, czyli w latach 40. XX

wieku. Najlepszym przykładem są organizacje o profilu ekonomicznym, tj. Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy i Światowa Organizacja Handlu (mimo, że formalnie powstała w 1994 roku, jest kontynuatorką Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu z 1947 roku). Za istotne gremia uważa się także grupę G7 i G20 mimo ich niesformalizowanego charakteru. Jeśli zaś chodzi o nowe, istotne instytucje globalne, to zwraca się uwagę na te, które budowane są w oparciu o siłę Chin, niejako w kontrze do zachodniocentrycznych organizacji gospodarczych wymienionych powyżej. Jednym z przykładów takiej organizacji o rosnącym znaczeniu, jest Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych. Sumarycznie instytucje te, wraz z państwami narodowymi, tworzą globalną architekturę odpowiedzialną za międzynarodowe polityki i rozwiązywanie globalnych problemów. Główna różnica w podejściu do global governance przejawia się w tym, że nurt odwołujący się do tego terminu, jako idei, podkreśla, że globalne zarządzanie powinno być zdemokratyzowane, uwzględniać silną rolę aktorów pozapaństwowych i być odbiciem aktualnego układu sił w skali globu. Nurt traktujący global governance jako istniejący system godzi się na to, że jest to system w dużej mierze zdominowany przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską, nieuwzględniający (lub uwzględniający w stopniu marginalnym) głos aktorów, takich jak korporacje transnarodowe, globalne organizacje pozarządowe, sieci miejskie, z niedoszacowaną rolą Chin, Indii i gospodarek wschodzących oraz silnie niedemokratyczny (narzucający lub próbujący narzucić zachodnią perspektywę reszcie świata).

Przykładowe próby implementacji idei global governance na przełomie XX i XXI wieku

W literaturze, mimo licznych publikacji i analiz poświęconych globalnemu zarządzaniu, brak jest spójnych koncepcji realizacji tej idei. Holistyczny obraz tego, jak mogłoby ono wyglądać przedstawił B. Barber w swojej książce *Gdyby burmistrzowie rządzili światem: dysfunkcyjne kraje, rozkwitające miasta* (Barber, 2014), ale jest to wizja mocno utopijna i bardzo daleka od faktycznych możliwości realizacji, na co uwagę zwraca m.in. M. Nowicki (Nowicki, 2016, s. 206–221). Mimo to, analizując procesy, które miały miejsce w XXI wieku zauważyć można, że podejmowane były próby działań, które wpisywały się w tę koncepcję i miały znamiona budowania nowego, globalnego ładu.

Analizując sferę gospodarczą w ujęciu globalnym, dużym krokiem w kierunku budowania ekonomicznego global governance było dołączenie do systemu GATT/WTO Chin w 2001 roku i Rosji w 2012 roku. Mimo, iż system światowego handlu funkcjonował bez tych dwóch mocarstw, to jednak dopiero ich akcesja do Światowej Organizacji Handlu uczyniła z tej organizacji podmiot, który faktycznie można uznać za koordynujący politykę handlową w skali globalnej. Szczególnie w kontekście Chin, które w XXI wieku stały się liderem w eksporcie towarów, wyprzedzając takie potęgi jak Stany Zjednoczone czy Niemcy. Przypadek Rosji, która przez 18 lat negocjowała swoje członkostwo w tej organizacji także jest znamieny. Szczególnie, że u podstaw Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu, którego kontynuatorem jest WTO, obok promocji wolnego handlu, kluczowe znaczenie miało budowanie pokojowej platformy rozwiązywania sporów i kreowanie, w ten sposób, świata wolnego od wojen motywowanych ekonomicznie. Teoretycznie więc, sukces wieloletniego procesu negocjacyjnego, można było pożytywać jako dobry znak dla globalnego ładu (Hoekman, Kostecki, 2011, s. 69–70; Ianchovichina, Martin, 2003).

Kolejnym działaniem o charakterze ekonomicznym, które urzeczywistniało idee globalnego zarządzania, było utworzenie G20 w 1999 roku. Format ten, dający platformę do dyskusji dwudziestu największym gospodarkom świata, znacznie lepiej wpisuje się w global governance, niż funkcjonujące od lat 70. G7, zdominowane przez państwa świata zachodniego. Obecność RPA i Unii Afrykańskiej, Arabii Saudyjskiej, Indonezji, Argentyny i Brazylii, Meksyku, Indii i Turcji poszerza grono dyskutantów nie tylko o państwa powszechnie uznawane za mocarstwa globalne (jak Rosja i Chiny), ale także o istotne gospodarki wschodzące, geograficznie reprezentując faktycznie cały świat (obie Ameryki, Afrykę, Azję w tym zarówno Bliski, jak i Daleki Wschód, Australię i Europę). Jest to zatem format który umożliwia kooperacje państw będących filarami globalnego ładu w XX wieku, takimi jak triada USA–Europa Zachodnia–Japonia z nowymi graczami, których rola w XXI wieku wciąż rośnie, jak np. państwa BRICS, czyli Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i RPA. O znaczeniu G20 w budowaniu global governance pisał m.in. Rewizorski (Rewizorski, 2015, s. 29–48; Rewizorski, 2017, s. 32–50).

Na niwie tzw. global environmental governance także poczyniono znaczące kroki w kierunku urzeczywistnienia omawianej koncepcji. Działaniami w duchu globalnego zarządzania są Konferencje Stron (COP – Conferences of the Parties) organizowane w ramach Ramo-

wej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC) z 1992 roku. Popularnie nazywane szczytami klimatycznymi, odbywają się one od 1995 roku w różnych miastach na terenie państw-sygnatariuszy. Najbardziej znany jest szczyt z 1997 roku, który odbył się w japońskim Kioto i zakończył podpisaniem tzw. Protokołu z Kioto. Istotną rolę odegrał także szczyt z 2015 roku w Paryżu, na którym przyjęto tzw. porozumienie paryskie. Na rzecz uznania tych działań za istotne w kontekście globalnego zarządzania uznać należy zarówno szerokie grono państw w nie zaangażowanych (ponad 190 krajów z całego świata), jak i charakter problemu, który bez wątpienia jest globalny i wymaga ogólnoświatowej harmonizacji działań w celu jego rozwiązania. Z drugiej strony system ten nie jest wolny od wad, które ciążyą na ładzie budowanym po II wojnie światowej. Światowe mocarstwa bądź to nie ratyfikują postanowień szczytów klimatycznych, jak miało to miejsce w przypadku Stanów Zjednoczonych i protokołu z Kioto, bądź też nie przestrzegają powziętych zobowiązań (Najam, Papa, Taiyab, 2006).

Kryzys idei global governance w drugiej dekadzie XXI wieku

Mimo prób implementacji ideałów globalnego zarządzania do polityki międzynarodowej w XXI wieku, druga dekada tego stulecia przyniosła nowe, istotne przeszkody w realizacji samej idei. Do dwóch głównych zaliczyć należy pierwszą fazę agresji Rosji na Ukrainę, która miała miejsce w 2014 roku oraz wybór Donalda Trumpa na prezydenta Stanów Zjednoczonych w 2016 roku.

Nawet bez spoglądania na rosyjskie działania z 2014 roku przez pryzmat tego, co wiadomo dzisiaj, okupacja Krymu i Donbasu, jako reakcja Rosji na prozachodnie aspiracje Ukrainy była zapowiedzią poważnego problemu o znaczeniu globalnym. Pierwsze lata XXI wieku były okresem „resetu” czy też „odwilży” w stosunkach świata zachodniego z Federacją Rosyjską. W wypowiedziach polityków amerykańskich, m.in. Baracka Obamy, czy europejskich, jak Radosław Sikorski, wybrzmiewała gotowość Zachodu do włączenia Rosji w swoje struktury, jeśli spełniłaby ona pewne kryteria. Wspomniane powyżej dołączenie Rosji do Światowej Organizacji Handlu w 2012 roku także można uznać za przejaw zbliżania się do siebie stron, dawniej oddzielonych „żelazną kurtyną”.

Z perspektywy budowania nowego, globalnego ładu takie zbliżenie mogło być przełomem, dzięki któremu uda się faktycznie zbudować nową narrację, adekwatną do realiów dwudziestego pierwszego stulecia. Stąd też wydarzenia roku 2014 na Ukrainie należy rozpatrywać jako zamknięcie istotnego rozdziału i znaczący krok wstecz, w budowaniu global governance. Rosja jednoznacznie obrała antyzachodni kurs, jednocześnie manifestując ponowne aspiracje do bycia potęgą decydującą o losach całego regionu. W efekcie narracja ukierunkowana na dialog, zmieniła się na powrót w narrację skupioną na konfrontacji, znaną z czasów zimnej wojny. Jawne pogwałcenie prawa międzynarodowego przez Rosję uderzyło nie tylko w prozachodnie aspiracje Ukrainy, ale stanowiło czytelny sygnał dla wielu państw postradzieckich, że nie ma zgody Moskwy na ich zbliżenie z Unią Europejską. Tym samym utrudniło to proces ewolucji ładu międzynarodowego, przez próbę przywrócenia cech ładu z drugiej połowy XX wieku, z wyraźną strefą wpływów ZSRR, którego Rosja jest spadkobierczynią (Casula, 2017, s. 27–51; Salushev, 2014, s. 37–44; Gromyko, 2015, s. 51–57).

Drugą poważną przeszkodą, choć o zupełnie innym charakterze, była decyzja amerykańskich wyborców, o powierzeniu funkcji prezydenta Donaldowi Trumpowi. Reprezentujący Partię Republikańską polityk i miliarder, zjednał sobie wyborców hasłami uczynienia Ameryki na powrót wspaniałą („Make America great again”). W jego rozumieniu oznaczało to rezygnację z roli USA jako globalnego przywódcy, na rzecz skupienia się na interesach wewnętrznych Stanów Zjednoczonych. W praktyce, w ujęciu międzynarodowym prowadziło to do kwestionowania licznych umów międzynarodowych i porozumień, których USA były stroną lub zerwania negocjacji w sprawie przyszłych działań tego typu. Konsekwencją tego było spowolnienie lub wstrzymanie istotnych dla globalnego ładu procesów. W połączeniu z konfrontacyjnym podejściem do relacji z pozostałymi globalnymi mocarstwami, tj. Unią Europejską i Chinami prezydentura Donalda Trumpa w latach 2016–2020 była okresem gdzie bardziej niż o rozwoju globalnego ładu, należało myśleć nad trwałością struktur globalizacji, które dotychczas funkcjonowały. Zatem można ją postrzegać jako dokładne przeciwieństwo global governance, istotny krok w kierunku izolacji i rywalizacji różnych ośrodków globalnych, co w konsekwencji musi negatywnie wpływać na możliwość rozwiązywania problemów o charakterze ponadnarodowym (James, 2021, s. 755–769; Heinkelmann-Wild, Kruck, Daßler, 2021, s. 69–86).

Pełnoskalowa agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i jej konsekwencje międzynarodowe

24 lutego 2022 roku Rosja rozpoczęła inwazję wojskową na Ukrainę, co stanowiło kolejny etap opisanej powyżej wojny agresywnej, którą państwo to prowadziło od 2014 roku. Tzw. specjalna operacja wojskowa, jak określa ją rosyjska propaganda, w założeniu miała być krótkotrwałą ofensywą, która bez trudności przełamie ukraińską defensywę i umożliwi Rosji osiągnięcie wszystkich zamierzonych celów. Jednak niemal trzy lata później, gdy powstaje ten artykuł, konflikt ten wciąż trwa i szansę na jego zakończenie na polu bitwy są bardzo odległe (Council on Foreign Relations, 2025).

Z perspektywy stosunków międzynarodowych, zarówno w ujęciu politycznym, jak i ekonomicznym, działania Rosji skutkowały bardzo daleko idącymi konsekwencjami. O ile przywoływanie „zimnej wojny” po 2014 roku mogło być uznawane za zbyt daleko idące, o tyle po lutym 2022 roku skojarzenia te stały się w pełni uzasadnione. Świat zachodni i jego sojusznicy jednoznacznie wystąpili przeciwko działaniom Rosji, obejmując ją różnego rodzaju sankcjami. Federacja Rosyjska również znalazła swoich popleczników, głównie na Białorusi pod rządami Aleksandra Łukaszenki, ale również Syrii, Iranie i Korei Północnej.

Rysunki 1 i 2 pokazują wyniki głosowania potępiającego próbę aneksji części terytorium Ukrainy przez Rosję oraz geograficzny rozkład poparcia dla stron konfliktu.

Na obu rysunkach widać wyraźnie, że działania Rosji spotkały się ze zdecydowanym potępieniem większości świata i, że sprzeciw ten dotyczy nie tylko tzw. Zachodu. Jednak w sferze realnych działań, takich jak pomoc militarna lub finansowa dla Ukrainy, wyraźnie widać dominację Stanów Zjednoczonych, Unii Europejskiej, Kanady i Wielkiej Brytanii. Podmioty te są także inicjatorami rozlicznych działań mających uderzyć w gospodarkę Rosji, jak również w jej wizerunek międzynarodowy oraz konkretnie osoby, które odpowiadają za agresywne działania Federacji Rosyjskiej lub finansują Kreml. W efekcie Rosja jest izolowana ekonomicznie i politycznie na arenie międzynarodowej, jej obywatele mają znacznie utrudnione i ograniczone możliwości poruszania się po świecie, a rosyjscy sportowcy nie mogą uczestniczyć w zawodach międzynarodowych pod swoją flagą. Wyraźnie jest także napięcie wojskowe między Rosją a państwami NATO, a sama agresja rosyjska na Ukrainę doprowadziła do rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz zwiększenia nakładów na zbrojenia wśród

Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ potępiająca rosyjską inwazję na Ukrainę – głosowanie

Rys. 1. Rozkład geograficzny głosowania Rady Ogólnej ONZ potępiającego rosyjską inwazję na Ukrainę

Źródło: Tydzień jak dekada dla Ukrainy – opór utrzymany siódmy dzień, Instytut Nowej Europy, 3.03.2022, <https://ine.org.pl/tydzien-jak-dekada-dla-ukrainy-opor-utrzymany-siodmy-dzien-opis-sytuacji-i-analiza/>, 11.01.2025.

Voting Ended			12-Oct-22			16:13:07		
Item 5 - Draft resolution A/ES-11/L.5 Territorial integrity of Ukraine: defending the principles of the Charter of the United Nations								
☒ AFGHANISTAN	☒ CAMEROON	☒ FINLAND	☒ KUWAIT	☒ NEPAL	☒ SAUDI ARABIA	☒ UKRAINE		
☒ ALBANIA	☒ CANADA	☒ FRANCE	☒ KYRGYZSTAN	☒ NETHERLANDS	☒ SENEGAL	☒ UNITED ARAB EMIR.		
☒ ALGERIA	☒ CENTRAL AFR REP...	☒ GABON	☒ LAO PDR	☒ NEW ZEALAND	☒ SERBIA	☒ UNITED KINGDOM		
☒ ANDORRA	☒ CHAD	☒ GAMBIA	☒ LATVIA	☒ NICARAGUA	☒ SEYCHELLES	☒ UNITED REP TANZ.		
☒ ANGOLA	☒ CHILE	☒ GEORGIA	☒ LEBANON	☒ NIGER	☒ SIERRA LEONE	☒ UNITED STATES		
☒ ANTIGUA-BARBUDA	☒ CHINA	☒ GERMANY	☒ LESOTHO	☒ NIGERIA	☒ SINGAPORE	☒ URUGUAY		
☒ ARGENTINA	☒ COLOMBIA	☒ GHANA	☒ LIBERIA	☒ NORTH MACEDONIA	☒ SLOVAKIA	☒ UZBEKISTAN		
☒ ARMENIA	☒ COMOROS	☒ GREECE	☒ LIBYA	☒ NORWAY	☒ SLOVENIA	☒ VANUATU		
☒ AUSTRALIA	☒ CONGO	☒ GRENADA	☒ LIECHTENSTEIN	☒ ROMAN	☒ SOLOMON ISLANDS	☒ VENEZUELA		
☒ AUSTRIA	☒ COSTA RICA	☒ GUATEMALA	☒ LITHUANIA	☒ PAKISTAN	☒ SOMALIA	☒ YEMEN		
☒ AZERBAIJAN	☒ COTE D'IVOIRE	☒ GUINEA	☒ LUXEMBOURG	☒ PALAU	☒ SOUTH AFRICA			
☒ BAHAMAS	☒ CROATIA	☒ GUINEA-BISSAU	☒ MADAGASCAR	☒ PANAMA	☒ SOUTH SUDAN	☒ ZAMBIA		
☒ BANARAIN	☒ CUBA	☒ GUYANA	☒ MALAWI	☒ PAPUA NEW GUINEA	☒ SPAIN	☒ ZIMBABWE		
☒ BANGLADESH	☒ CYPRUS	☒ HAITI	☒ MALAYSIA	☒ PARAGUAY	☒ SRI LANKA			
☒ BARBADOS	☒ CZECHIA	☒ HONDURAS	☒ MALDIVES	☒ PERU	☒ SUDAN			
☒ BELARUS	☒ DEM PR OF KOREA	☒ HUNGARY	☒ MALI	☒ PHILIPPINES	☒ SURINAME			
☒ BELGIUM	☒ DEM REP OF THE C...	☒ ICELAND	☒ MALTA	☒ POLAND	☒ SWEDEN			
☒ BELIZE	☒ DENMARK	☒ INDIA	☒ MARSHALL ISLANDS	☒ PORTUGAL	☒ SWITZERLAND			
☒ BENIN	☒ DJIBOUTI	☒ INDONESIA	☒ MAURITANIA	☒ QATAR	☒ SYRIAN ARAB REP...			
☒ BHUTAN	☒ DOMINICA	☒ IRAN (ISLAMIC REP...	☒ MAURITIUS	☒ REP OF KOREA	☒ TAJIKISTAN			
☒ BOLIVIA	☒ DOMINICAN REP...	☒ IRAQ	☒ MEXICO	☒ REP OF MOLDOVA	☒ THAILAND			
☒ BOSNIA-HERZEGOVIL	☒ ECUADOR	☒ IRELAND	☒ MICRONESIA (FS)	☒ ROMANIA	☒ TIMOR-LESTE			
☒ BOTSWANA	☒ EGYPT	☒ ISRAEL	☒ MONACO	☒ RUSSIAN FED...	☒ TOGO			
☒ BRAZIL	☒ EL SALVADOR	☒ ITALY	☒ MONGOLIA	☒ RWANDA	☒ TONGA			
☒ BRUNEI DARUSSAL...	☒ EQUATORIAL GUINEA	☒ JAMAICA	☒ MONTENEGRO	☒ SAINT KITTS-NEVIS	☒ TRINIDAD-TOBAGO			
☒ BULGARIA	☒ ERYTHREA	☒ JAPAN	☒ MOROCCO	☒ SAINT LUCIA	☒ TURKMEISTAN			
☒ BURKINA FASO	☒ ESTONIA	☒ JORDAN	☒ MOZAMBIQUE	☒ SAINT VINCENT-GR...	☒ TURKMENISTAN			
☒ BURUNDI	☒ ESWATINI	☒ KAZAKHSTAN	☒ MYANMAR	☒ SAMOA	☒ TUVALU			
☒ CABO VERDE	☒ ETHIOPIA	☒ KENYA	☒ NAMIBIA	☒ SAN MARINO	☒ TURKYE			
☒ CAMBODIA	☒ FIJI	☒ KIRIBATI	☒ NAURU	☒ SAO TOME-PRINCIPE	☒ UGANDA			
☒ IN FAVOUR:143			☐ AGAINST:5			☒ ABSTENTION:35		

Rys. 2. Wyniki głosowania nad rezolucją Rady Ogólnej ONZ potępiającej rosyjską agresję na Ukrainę

Źródło: Kto popiera rosyjską aneksję? Tak wygląda rozkład głosów w ONZ, „Business Insider”, 13.10.2020, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/kto-popiera-rosyjska-aneksje-tak-wyglada-rozklad-glosow-w-onz/2e45q86>, 11.01.2025.

jego członków (Djankov, Golovchenko, 2024; Gaur, Settles, Väättänen, 2023, s. 1391–1414; Lorenz, 2022; *Szybki...*, 2025).

Skutki agresji rosyjskiej na Ukrainę dla ładu międzynarodowego i budowania global governance

Z perspektywy czasu widać wyraźnie, że dwuetapowa agresja Rosji na Ukrainę, a w szczególności działania Kremla z 2022 roku, doprowadziły do najpoważniejszego kryzysu w stosunkach międzynarodowych od upadku ZSRR. Podczas gdy lata 90. i początek lat dwutysięcznych był okresem, gdzie intensywnie myślano o adaptacji ładu globalnego do realiów globalizacji, trzecia dekada XXI wieku naznaczona jest bardzo głębokimi podziałami i ogromną niepewnością co do kierunku, w którym ład międzynarodowy zmierza. Coraz trudniej jest także używać sformułowania „ład międzynarodowy” w dosłownym znaczeniu. Termin ten coraz bardziej ma wydźwięk umowny. Szczególnie w obliczu faktu, że skupienie świata na konflikcie na Ukrainie, sprzyja wybuchowi kolejnych konfliktów (lub zaognieniu się starych animozji) w różnych częściach świata. Od końca lutego 2022 roku zaobserwować można było, m.in. działania wojskowe między Azerbejdżanem a Armenią, które były nową odsłoną konfliktu toczącego się od 1992 roku, eskalował konflikt Izraelsko-Palestyński, obalone zostały rządy Asada w Syrii, ponownie rośnie napięcie między USA a Iranem oraz Chinami a Tajwanem. Terminem, który lepiej od global governance opisuje to, co dzieje się aktualnie na świecie jest global disorder, globalny nieład.

Rok 2025 zaczyna się z ogromną niepewnością dotyczącą tego, jak na próby utrzymania globalnego ładu wpłynie druga prezydentura Donalda Trumpa, który ponownie obejmie rządy w Stanach Zjednoczonych. Realne są obawy o to, że może to doprowadzić do wymuszonego pokoju na Ukrainie, który uprawomocni rosyjską agresję (Barnes, 2024). Byłoby to rozwiązanie niezwykle niebezpieczne dla państw europejskich, takich jak Litwa, Łotwa, Estonia czy Polska, potencjalnie narażonych na atak ze strony Rosji w przyszłości. Wiele wskazuje na to, że decyzje nowego prezydenta USA zmuszą państwa europejskie do wzmacniania swojego potencjału obronnego niezależnie od gwarancji dawanych przez Stany Zjednoczone i NATO.

Analizując działania wojenne w konflikcie między Rosją a Ukrainą, trudno spodziewać się, że może się on szybko zakończyć, w scenariuszu

innym niż wyżej wspomniani. Co za tym idzie, należy zakładać, że izolacja ekonomiczna i polityczna Rosji w świecie zachodnim będzie kontynuowana. Z perspektywy Rosji oznacza to dalsze próby szukania sojuszników wśród państw rozwijających się lub zbliżenie z Chinami, które jednak dla Federacji Rosyjskiej, długoterminowo, stanowią poważne zagrożenie, a nie materiał na sojusznika. Jednym z mocno forsowanych medialnie scenariuszy jest bliższa integracja Rosji z pozostałymi państwami BRICS, jak również poszerzenie samej grupy i zacieśnienie współpracy wewnętrznej. Dla ładu globalnego, realizacja tej ewentualności, oznaczałaby powrót do dwubiegunowego podziału świata, przy czym tym razem blok antagonistyczny wobec Zachodu kierowany byłby z Pekinu, a nie Moskwy. Jednak realne szanse na powstanie, choćby w miarę spójnego, frontu łączącego Chiny, Rosję, Indie, Brazylię, RPA oraz m.in. Arabię Saudyjską, są małe, a samo BRICS pozostanie zapewne głównie forum luźnej współpracy między podmiotami, które mają różne interesy i duże indywidualne ambicje.

Przyjmując założenie o dwubiegunowym ładzie, w trzeciej dekadzie XXI wieku również spójność Zachodu jest mocno wątpliwa, o czym już była mowa wcześniej. W sprawie rosyjskiej agresji na Ukrainę państwa świata zachodniego zarówno w deklaracjach, jak i działaniach przedstawiały wspólną linię, jednak zmiana na stanowisku prezydenta Stanów Zjednoczonych może zachwiać tą jednością. W pozostałych kwestiach różnic jest bardzo dużo, zarówno na linii Stany Zjednoczone – Unia Europejska, jak również w ramach samej UE. Unaocznione wydarzeniami rozpoczętymi w lutym 2022 roku zagrożenie ze strony Rosji jest faktorem integrującym Zachód, jednak im dłużej trwa konflikt na Ukrainie, tym działanie tego czynnika jest słabsze. Dodatkowo rośnie popularność środowisk, które kwestionują proukraińską politykę w wielu państwach zachodu, co także może mieć duże znaczenie na przyszłość.

Wnioski

Sytuacja międzynarodowa po agresji militarnej Rosji na Ukrainę wskazuje na silne podziały w skali globalnej. Mimo, że większość świata (geograficznie i ilościowo) potępiła działania Rosji, to jednak wyraźną presję na Federację Rosyjską wywierają Stany Zjednoczone, Unia Europejska i ich sojusznicy. Rozliczne sankcje, zarówno ekonomiczne, jak i polityczne oraz personalne, nie przyczyniły się do zakończenia agresywnych działań Moskwy. Na Ukrainie trwa pełnoskalowa wojna, któ-

ra spycha na dalszy plan wszelkie inicjatywy mające na celu budowanie nowego, globalnego ładu. Przyjmując założenie, że po rozpadzie ZSRR świat znalazł się na ścieżce lub przynajmniej poszukiwał drogi do zbudowania realnej infrastruktury dla global governance, obecna sytuacja jest zupełnym zaprzeczeniem tego stanu. Tak, jak w idei global governance kluczowa jest próba jednoczenia się różnych państw i interesów wokół rozwiązywania globalnych problemów, tak obecnie dominuje logika zimnowojennego konfliktu. Wojna rosyjsko-ukraińska jest najbardziej jaskrawym i dobitnym przykładem antagonizmu we współczesnej globalizacji, ale należy pamiętać, że jej wybuch zepchnął na dalszy plan rywalizację w trójkącie Stany Zjednoczone – Chiny – Unia Europejska. Nie miała i nie ma ona potencjału do przerodzenia się w konflikt zbrojny, ale z pewnością jest narastającym konfliktem ekonomicznym o bardzo złożonej naturze. Tym samym, wyzwaniem dla społeczności międzynarodowej na najbliższe lata będzie poszukiwanie drogi do wyjścia z impasu, w jakim świat się znalazł, a nie dalekosiężne plany budowania ładu globalnego spod znaku global governance. Stan faktyczny jest taki, że po ponad 30 latach od publikacji *Governance without governance* Rosenau'a i Czempieła, świat jest dalej od realizacji wizji globalnego zarządzania, niż w momencie wydania tej pozycji. Poważne wątpliwości, odnośnie do przestrzegania reguł ładu międzynarodowego, może wzbudzać także fakt, że po trzech latach od wybuchu wojny coraz częściej słychać głosy o tym, że wsparcie dla Ukrainy powinno być zależne od partykularnych korzyści, jakie odniosą państwa zachodniego świata. Dobitnym przykładem jest tu propozycja umowy, jaką wystosował Donald Trump, chcący uzyskać dostęp do metali ziem rzadkich, jakie znajdują się na terytorium Ukrainy. Przedłużający się konflikt zbrojny powoduje, że część elit na Zachodzie czuje „zmęczenie” wojną, co zwiększa skłonność do zaakceptowania jakiegokolwiek kompromisu, który doprowadzi do zaprzestania działań wojennych, nawet jeśli oznacza to legitymizację aneksji części terytorium niepodległego państwa przy pomocy siły militarnej. Byłby to krok nie tylko niezgodny z ideą nowego, światowego ładu, ale w pewnym sensie cofnięcie się do czasów, gdy mocarstwa narzucały swoją wolę słabszym państwom wszystkimi dostępnymi środkami.

Interesy konkurencyjne:

Autor oświadczył, że nie istnieje konflikt interesów.

Competing interests: The author has declared that no competing interests exists.

Wkład autorów

Konceptualizacja: Michał Nowicki

Analiza formalna: Michał Nowicki

Metodologia: Michał Nowicki

Opracowanie artykułu – projekt, przegląd i redakcja: Michał Nowicki

Authors contributions

Conceptualization: Michał Nowicki

Formal analysis: Michał Nowicki

Methodology: Michał Nowicki

Writing – original draft, review and editing: Michał Nowicki

Bibliografia

- Barber B. (2014), *Gdyby burmistrzowie rządili światem. Dysfunkcyjne państwa, rozwijające się miasta*, Wydawnictwo MUZA, Warszawa.
- Barnes J. E. (2024), *Vance Describes Plan to End Ukraine War That Sounds a Lot Like Putin's*, "The New Yorks Time" [online], 13.09.2024, <https://www.nytimes.com/2024/09/13/us/politics/vance-trump-ukraine-russia-war.html>, 17.01.2025.
- Casula P. (2017), *Russia's foreign policy from the crimean crisis to the Middle East: Great power gamble or biopolitics?*, „Rising Power Quarterly”, vol. 2.
- Commission on Global Governance (1995), *Our Global Neighborhood*, Oxford, <https://www.gdrc.org/u-gov/global-neighbourhood/chap1.htm>, 17.01.2025.
- Council on Foreign Relations (2025), *War in Ukraine*, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, 16.01.2025.
- Djankov S., Golovchenko A. (2024), *Patterns in sanctions on Russian individuals*, CEPR, 3.11.2024, <https://cepr.org/voxeu/columns/patterns-sanctions-russian-individuals>, 16.01.2025.
- Gaur A., Settles A., Vääänen J. (2023), *Do Economic Sanctions Work? Evidence from the Russia-Ukraine Conflict*, „Journal of Management Studies”, vol. 60.
- Gromyko A. (2015), *West-Russia Relations and the Emerging Global Order. Polycentric World as the New Reality*, w: *West-Russia Relations in Light of the Ukraine Crisis*, red. R. Alraco, Edizioni Nuova Cultura, Roma.
- Heinkelmann-Wild T., Kruck A., Daßler B. (2021), *A Crisis from Within: The Trump Administration and the Contestation of the Liberal International Order*, w: *Hegemonic Transition*, red. F. Böller, W. Werner, Palgrave Studies in International Relations. Palgrave Macmillan.
- Finkelstein L. S. (1995), *What is Global Governance*, "Global governance".

- Hoekman B., Kostecki M. M. (2011), *Ekonomia światowego systemu handlowego. WTO: Zasady i mechanizmy funkcjonowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Ianchovichina E., Martin W. (2003), *Economic Impacts of China's Accession to the World Trade Organization*, World Bank Policy Research Working Paper 3053, https://documents.worldbank.org/curated/en/774301468770472972/117517322_20041117181045/additional/multi0page.pdf, 17.01.2025.
- James T. S. (2021), *The effects of Donald Trump*, "Policy Studies", vol. 42, issue 5–6.
- Lorenz W. (2022), *Wpływ członkostwa Finlandii i Szwecji w NATO na bezpieczeństwo Sojuszu*, PISM, 9.06.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/wplyw-czlonkostwa-finlandii-i-szwecji-w-nato-na-bezpieczenstwo-sojuszu>, 17.01.2025.
- Maizland L. (2023), *Global Climate Agreements: Successes and Failures*, "Council of Foreign Relations", <https://www.cfr.org/backgrounder/paris-global-climate-change-agreements>, 17.01.2025.
- Malendowski W. (red.), *Nowy Ład Międzynarodowy in statu Nascendi*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań, 1993.
- Medhat A. (2020), *A Critical Analysis to the United Nations' Performance in the light of Contemporary Global Challenges*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3564486, 17.01.2025.
- Najam A., Papa M., Taiyab N. (2006), *Global Environmental Governance: A Reform Agenda*, International Institute for Sustainable Development.
- Nowicki M. (2016), *Gdyby burmistrzowie zarządzili gospodarką światową. Ocena koncepcji B.R. Barbera z perspektywy ekonomii międzynarodowej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego We Wrocławiu”, nr 448.
- Nowicki M. (2013), *Global governance jako kierunek rozwoju ładu międzynarodowego w erze globalizacji*, „Nauki Społeczne”, 2(8), s. 235–236;
- Nowicki M. (2018), *Kryzys migracyjny jako konsekwencja braku globalnego kierowania w gospodarce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 523.
- Rewizorski M. (2015), *G7/8-G20-BRICS: A New Triad in Global Governance?*, "International Organisations Research Journal", vol. 10, no. 4.
- Rewizorski M. (2017), *G20 and the Development of a New Global Governance Mechanism, International*, "Organisations Research Journal", Issue 2.
- Rosenau J. N., Czempiel E. O. (1992), *Governance without government. Order and Change in World Politics*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Salushev S. (2014), *Annexation of crimea: Causes, analysis & global implications*, „Global Societies Journal”, vol. 2.
- Schewe C. J. (2013), *Russia in the WTO: The Bear on a Leash? Russia in International Trade Disputes and the Added Value of a WTO Membership*, "Journal of World Trade", vol. 47, issue 6.

Szybki wzrost wydatków na obronność NATO. Zbrojeniówka zwiększy przychody, Business Insider, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/szybki-wzrost-wydatkow-na-obronnosc-nato-zbrojeniowka-zwiekszy-przychody/259rvss>, 17.01.2025.

Prospects for the Implementation of the Global Governance Concept in the Face of the War in Ukraine

Summary

The concept of global governance emerged in the 1990s as an attempt to transform the international order in accordance with the demands of globalisation and the global problems that became apparent. This article examines whether, in light of the ongoing war in Ukraine, this concept remains viable. The author posits the hypothesis that the Russian aggression of February 2022 definitively marked the end of the period in which one could speak of efforts to implement this idea. The article analyses the essence and previous attempts to realise the concept of global governance, as well as describes events related to the Russian-Ukrainian conflict. The conducted analysis clearly indicates that in the third decade of the 21st century, global cooperation on issues such as climate change and economic disparities between countries has been sidelined by the resurgence of Cold War rhetoric and the conflict between the West and Russia. The methods employed by the author include the analysis and critique of scholarly literature, as well as the descriptive method.

Key words: global governance, international order, Russo-Ukrainian war

